

Emlékezés Szeremlei Gáborra

A felső-borsodi iskolák múlt század eleji megsárgult látogatási jegyzőkönyveit lapozgatva nem kis meglepetéssel tapasztalhatjuk, hogy felsőbb iskolai tanulmányait Lakon, ebben a cseréhati kis faluban alapozta meg 1813 és 1816 között *Szeremlei Gábor*, Hegel egyik első hazai követője. Nevét méltatlanul elfelejtette neveléstörténetírásunk, pedig korának egyik legkitűnőbb nevelőjét, neveléstudományi szakíróját, filozófusát és egyházpolitikusát tisztelhetjük benne. Nem véletlenül volt több éven át a kor híres egyetemének, a *bécsi*nek is professzora.

Szeremlei Gábor Borsod megyében, Disznóshorvátón született 1807-ben. Édesapja itt volt református lelkész 1813-ig. Ekkor települtek át Lakra, miután a „Nemes Laki Ekklesia” prédikátorául választotta. Az itt iskolakötelessé vált Szeremlei Gábor a családi háttér mellett az iskolában is jó alapokat kapott. Tanítója az az *Antal József* volt, akinek munkájával a vizitátorok mindig elégedettek voltak.

Szeremlei Gábor tanulmányait 1816-tól a *sárospataki kollégiumban* folytatta 1835-ig, majd a *bécsi egyetemen* teológiát és jogot hallgatott. 1838-ban Felső-Nyárádon lett segédlelkész. 1839-től a máramaros-szigeti teológián tanított, majd 1841-ben Sárospatakon választották meg a filozófia és a pedagógia professzorává.

1851 és 1855 között a *bécsi egyetemen teológiát adott elő*. Ebben a tisztségében komoly tevékenységet fejtett ki protestáns egyházzervezési ügyekben. Bécsből hazajövet újból Sárospatakon találjuk. 1862-ben a bécsi egyetemen teológiai doktorrá avarták. 1867-ben halt meg Sárospatakon.

Szeremlei sokoldalú munkásságát számtalan szakkézik és több könyv jelzi. A teljesség igénye nélkül sorolunk fel fontosabb műveiből: *Az új filozófia szellemvilági fejletében* (Pest, 1841.); *Politika tanításának rövid vázlatja* (S.patak, 1844.); *Nevelés tan* (S.patak, 1845.); *Geográfiai kézikönyv* (S.patak, 1845.); *Jogbölcselet* (S.patak, 1849.); *Keresztény vallástudomány I—III.* (S.patak, 1862.)

Ő volt a *Sárospataki Füzetek* elindítója. Kortársai szerint sikerrel és eredményesen tanított. Neveléstudományi előadásai kéziratban is maradtak fenn a debreceni kollégium nagykönyvtárának kézirat-cárában, nyomtatásban Sárospatakon jelent meg 1845-ben. Neveléstudományi könyvének szellemc korszerű, stílusa világos, könnyen tanulható volt. Történetileg is tárgyalta a nevelés folyamatát. Az általános pedagógiai kérdések mellett didaktikai és módszertani problémákkal is foglalkozott, nemegyszer ma is helyrállo gondolatokat hangsúlyozott. Érdemes néhányat felidézünk ezekből:

- Az emlékezet fejlesztésénél sokkal fontosabb a gondolkodás fejlesztése, nevelése.
- A büntetés módszerén belül elítélte a testi fenyítéket, szerinte a büntetés csak „szellemi” lehet.
- A tanítványok lelki tulajdonságait igen alaposan kell ismernie a jó nevelőnek.
- Legfontosabb nevelési módszer a példaadás.
- A nevelés sikere elképzelhetetlen a nevelő és a szülők jó együttműködése nélkül! „Hiabavaló a nevelő minden igyekezete, ha a szülők a nevelésben véle kezert nem fognak, hanem nevelői kötelességüket kárhózasosan elhanyagolják.” Neveléstudomány (Máramarossziget, 1840.) Kézirat a Tiszántúli Ref. Egyházkerület Nagykönyvtárában R. 426. számon. 3. old.

Mind neveléstudományi műve, mind pedig egyéb könyvei évtizedeken át alapvető forrásmunkának, kitűnő és népszerű tankönyvnek bizonyultak.

A sárospataki kollégium történetéről 1981-ben kiadott monográfiában — egyebek között — ezt olvashatjuk róla: „A reformkor utolsó évtizedében főleg Hegel alapján foglalkozott bölcsészettel, jog-filozófiával, nevelés- és lélektanral. Ilyen jellegű könyveiben olyan egységben látja a világot, melyben az ideális, az eszmei szövetkezésben van azzal, ami reális. Ami valós, abban tud az ész önmagánál nagyobb alkotni. A nevelés feladata az, hogy a lélektan az erkölcsi és szellemi tevékenység segítségével hazai szűkségletre, a kor igényeinek megfelelő polgárt idomítson.” (151. old.)

Kár, hogy életművének részletesebb feldolgozásával még adósok vagyunk. Mindenképpen méltó nagyobb figyelmünkre!

Dr. Varga Gábor

A csopaki vízimalom

Az a meghatározás, hogy „Balaton völgye”, a legnagyobb magyartól Széchenyi Istvántól származik. Ő írta a Balatoni gőzhajózás c. röpiratában, hogy „a természet rendezője azon jobbadán homokvölgyet mely Zala és Somogy közt nyúlik el, vízzel borítá.” Valóban, a mindkét parton 300—400 m magasságot elérő „hegyek”, valójában dombok között elnyúló nagy víz olyan, mintha egy völgyben feküdne, amelyet minden oldalról magasabb emelkedések határolnak.

E magaslatokról, no meg a völgyekben és a tó partján felfakadó forrásokból keletkezett patakok vize némely helyen oly erős és bőséges volt, hogy feltörése után már alig 200 méterre malmot hajtott, mint pl. a pécselyi Zádorkút alatt. Vagy oly meredek volt az esése, hogy rövid tavolságon 4-5 malmot is telepítettek rá. Ilyen példák tömegével találkozunk a Balaton közelében és szinte egészen a partján, mint